

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 142
אלול תשע"ז

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

הארון המושלך צמוד לחלקו התחתון, ולמרות שהלחי אינו נופל ברוח מ"מ יש לו פסול של מחיצה שאינה עומדת ברוח, שלפי המשנ"ב ועוד פוסקים גם נדנדו כזה פוסל, ודין זה נוהג גם בלחיים של צורת הפתח, כמבואר בשער הציון (סי' שס"ג, ס"ק י"א), שלחי המתנדנד ברוח פסול. ואם הלחי במצב כזה שמתנדנד ברוח, מסתבר שגם אינו יכול להעמיד דלת של קש. [בנוסף לכך יש שחששו לדין פתחי שימאי, כאשר מדובר בחפץ שמויעד לעמוד בקביעות צמוד ללחי, על מנת להחזיקו, ונחשב כחלק ממנו. לעומת זאת יש מתירים כיון שניכר שהוא חפץ לעצמו, גם אם משמש לכשרות הלחי].

לחי שאינו מחובר ועומד ע"י אריות וזוקה

חוסר ההשקעה בתיקון טוב, הוא מאיתנו

משני מקרים אלו אנו רואים שאם לא משקיעים בעשיית העירוב בצורה חזקה וטובה, ומחפשים לעשות בוול, בלי בעל מלאכה, ובלי כסף, יש מצבים שהעירוב אינו כשר, או שאינו לפי פסקי ההלכה הנהוגים בעירובים כיום. ולא תמיד זו אותה בעיה, אלא בכל מקום מגלים בעיה אחרת, פעם הלחי לא מחובר, ופעם הוא לא במקום, פעם הגדר נפרצה בזווית, ופעם הלחי גבוה מהקרקע ג' טפחים. אבל בסה"כ החסרון הוא שאין כסף, ולא יודעים או שלא יכולים להשקיע בתיקון חזק כמו שצריך, ומתברר ש"פתרון זול עולה ביוקר", שמגלים שלא היה עירוב טוב במשך תקופה ארוכה.

ובאמת גם לאחראים שמבקשים מהציבור כסף, לא קל לעשות התקנה מקצועית וטובה, כיון שקשה למצוא בעל מלאכה מתאים, שמוכן להרכיב את הלחיים והעמודים לפי הדרישה ההלכתית, ומי שכבר מנסה ומומחה קשה להשיגו. וכיון שהעובד אינו מגיע מיד, והאחראי חייב לסדר את העירוב לשבת, הוא מוצא פתרון זמני ע"י קרש חלש, וממילא דוחה את הזמנת העובד למתי שיהיה מוכרח או שיהיה לו זמן, ומעדיף להסתמך ביתניים על הקרש שחיבר מתוך עמל. בהתחלה הקרש עומד טוב, אח"כ הוא נפגע וזו החוורים ומתקנים אותו, ואחרי חודש או חודשיים הוא כבר בקושי מחזיק מעמד.

תיקון העירוב זו מלאכה קשה, ומלאה באחריות, שדורשת השקעה והתמסרות גדולה מאוד, וכל האחראים על העירובים עמלים מאוד, ותורמים מזמנם היקר בערבי שבתות. בין אם הם מתקנים בצורה מקצועית, ובין אם הם מתקנים בצורה זמנית, יש לנו הרבה הכרת הטוב כלפיהם, וחייבים אנו להם מאוד על כך, שהם דואגים להתיר כמה שאפשר עבור בני משפחותינו. הבעיה של המקומות שהעירוב חלש, אינה בעיה של האחראי, אלא זו בעיה שלנו. ההפסד הוא שלנו, והחסרון הוא מאיתנו, מפני שאנחנו לא מספקים להם מספיק אמצעים קלים, לשלם לבעל מלאכה הוגן, לרכוש חומרים חזקים, ולא מראים לאחראי את הרצון והצורך שאנו זקוקים לעירוב שלו, שמוכנים לתת גם מעצמינו שבביל שהוא יהיה מהודר כראוי.

האחראים משקיעים את הזמן והמאמץ - אנחנו צריכים לתת את התמיכה והאמצעים.

דרישת הציבור מביאה את הישובים לרצות עירוב מהודר

לקראת סוף ימי בין הזמנים התקשר אל מוקד העירוב, רב ביישוב דתי בשטח 'מטה בנימין', וסיפר שהרבה חרדים מתארחים ביישוב שלו, בכל ימות השנה ובפרט בתקופה זו, וכעת פנו אליו תושבים ואמרו שהשוכרים רצו לבטל את שכירות הדירה שהזמינו, מכיון ששמעו במוקד העירוב שאין לסמוך ולטלטל בעירוב של ישוב זה. כמובן שזה לא יפטור את השוכרים מלשלם דמי ביטול [לפי הכללים הנהוגים בכל מקום], אבל התושבים חוששים שהענין הזה יפגע להם בפרנסה, ומבקשים מהרב של הישוב שיהיה עירוב שמקובל על החרדים.

האם הלחיים המצויות באמת ראויים להחזיק דלת

בגליון הקודם עסקנו בפתרונות היצירתיים של המשפחות, לסדר בעצמם עירוב כהלכה בחצר ובמתחם שבו שהו בימי בין הזמנים, והשתמשו בכל מיני אביזרים שעוררו שאלות הלכתיות חדשות, ודינים שהתחדשו ע"י שאלותיהם. עשיית צורת הפתח מעמוד של שמשיה, שרוך עליו בד פרום כמו מטריה. ועל עשיית לחי מקרטון, שיש תנאי שיהיה ראוי להחזיק דלת קלה של קש או קנים. וכן לחי מקרש, שגם הוא צריך להיות מחובר בחוזק שיוכל להעמיד דלת. הקוראים החשובים העירו בדאגה, שאם כן הרבה מהלחיים אינם כשרים, כי אין בהם חוזק המתאים לדלת כה ארוכה, כרוחב הפתח הנעשה בזמנינו, שבמקומות רבים מדובר ב-20-30 מטרים ויותר. [אמנם בפוסקים לא נזכר מהו רוחב הדלת שצריך הלחי להחזיק, אבל רבני העירובים צידדו שהדלת צריכה להיות כשיעור רוחב אותה פתח, כי הענין הוא שהצוה"פ תהיה בחוזק הראוי לסגור את הפתח].

והנה באמת זה דבר שדורש שימת לב ועירנות, לחבר את הלחי נכון כדי שיהיה כשר. שלא כל לחי שאפשר להשאיר אותו בלי שיפול, יכול להיות כשר להחזיק דלת, אלא צריך שהלחי יהיה מחובר בברגים או בקשירה טובה, גם בחלקו העליון וגם בחלקו התחתון. אבל אם עושים חיבור של בורג או קשירה, בדרך כלל הוא יוכל להעמיד דלת קלה, ע"י שיחברו גם את הדלת לאותה קשירה, שהיא חלק מחוזק הלחי. וכל שכן בלחי ברזל שמחובר בהלחמה. ומ"מ יש מקרים שהלחי לא מחובר טוב, והוא נתון בספק, האם הוא חזק בשיעור שיכול להחזיק דלת. וצריך להקפיד על כך.

לחיים שעומדות בדחיפת מקל וארון

בתקופה זו היו הבודקים של מוקד העירוב, בהרבה עירובים ברחבי הארץ, עירובים שכונתיים, ועירובים עירוניים, ועירובי הישובים. ועברו לבדוק את רמת הכשרות, על מנת לדעת להשיב לשואלים הגרים והמתארחים, שמתקשרים לשאול האם לסמוך על העירוב במקומות שונים. באחד הימים נסעו שני בודקים לעבור על עירוב שכונתי של קהילה חרדית ידועה, והעירוב בנוי בצורה טובה ומפוקחת, אבל באחד המקומות מאחורי הבתים, בפריצה שבין בית לבית (יותר מי"א אמות) עשו צורת פתח קטנה, והעמידו קרש גדול בלי שום חיבור, לא עם ברגים ולא עם קשירה, אלא העמידו לפניו מקל באלכסון, שכביכול תקוע מעט באדמה, ועי"ז מוציאים את הלחי לקיר (ראה בתמונה).

לחי שאינו מחובר שעומד ע"י נעיצת מקל

הבודק הוציא את מכשיר המדידה (הבקבוק הידוע), ומדד היכן מקום החוט, וגילה שהחוט עובר ממש בקצה הלחי. וזה דבר שיתכן מאוד שיקרה במושך הזמן, בלחי שאינו מחובר, שגם אם בהתחלה כיוונו אותו נכון, אח"כ הוא זו מעט ע"י שמישהו נגע בו. הבודק אמר שדבר כזה כדאי לתקן מיד. הוא הרים מעט את המקל, והזיז את הקרש למקום הרצוי, והחזיר את המקל כפי שהיה. אבל אח"כ הוא התעורר להסתפק שאולי הלחי הזה בכלל אינו כשר. כיון שבמצב כזה שרק המקל מחזיק אותו, כל משיכה קלה יכולה להפיל אותו, ואם יחברו עליו דלת קלה, הרי הלחי יפול ממקומו, וא"כ אינו ראוי להחזיק דלת.

מקרה נוסף שהיה כעין זה באחת השכונות בירושלים, אחד האברכים רצה לעשות עירוב לרחוב שסביב לביתו, קשר חוט בגובה, ועשה לחי מתחתיו. אך כמובן הוא השתדל לעשות את העירוב כבול, ומצא קרש גדול שראוי לשמש לו ללחי. האברך העמיד את הקרש ליד הקיר, ולא השקיע לחבר אותו כמו שצריך, אלא תקע לפני הלחי איזה גרוטאה של ארון קטן, כדי שהיא תחזיק את הלחי. לאחר זמן הגיע חבירו שאחראי על עירוב שכונתי במקום אחר, והוא הבחין שהלחי מתנדנד אפילו ברוח, מחמת שהוא גדול, ואין לו חיבור אלא ע"י

יש לציין שהרב בישוב זה לא רצה להשתמש בחביות המצויות, שהגובה שלהן רק 90 ס"מ, ואין בהם גובה ייטפחים לשיעור הגדול (שיעור חזו"א), אלא רק לשיעור הקטן (שיעור הגר"ח נאה), ולכן הוזמן חביות פלסטיק של יין וכדומה, שהם בגובה מטר. דבר נוסף שהוא עשה כדי שלא יזיז את החביות, הוא אמר לעוסקים שימלאו את החביות באבנים כבדות, כדי שאדם שינסה להזיזן יצטרך מאמץ גדול כדי להזיזן. כמו כן מחמת שבאזורים אלו מסתובבים בדואים, שגונבים כל דבר שאפשר להשתמש בו, הם חוררו את החביות בכמה כיוונים, כדי שיראו מיד שאי אפשר להשתמש בהן, ולא ינסו לקחת אותן.

בסיום הסיבוב והבדיקה שאל הרב של הישוב את הבודק של המוקד, האם יכול לתת לו אישור שראינו את העירוב. והבודק היה מוכרח להשיב לו, שאינו נותן אישור במצב כזה. נכון שהוא מעריך את המאמץ של הרב, לקבל ולעשות כפי שהורו לו, אבל עדיין יש כאן שאלות חמורות [מלבד מה שנוכר כאן ואכ"מ], ומי שמתקשר אלינו לשאול, רוצה שתהיה כשרות טובה, וזה לא עונה על דרישות ההלכה שבידינו. הרב קיבל את הדברים בכבוד, ואמר שאין לו אפשרות לעשות יותר מכך, כיון שאין להם תקציב לעשות עמודי עירוב.

המשימה לא היתה קלה, להשיב לרב כוון תשובה בלי שיהיה חלילה פגיעה. ועכ"פ המידע שנמסר לשואלים היה נכון ומדויק. אבל מדברים אלו אנו לומדים, שיש מקומות שיש עירוב שתיקנו אותו לאחרונה, ובכל זאת מחמת המוגבלות של השטח, וחסור היכולת לתקצב ולהשקיע, ממליצים להם לעשות פתרונות בעייתיים, שגם אם בשבילם זה מה שאפשר, אין לנו אפשרות לטלטל בצורה כזו. ויהי רצון שזוכה לקיים וללמד, ולא להיכשל.

היערכות לקראת בדיקת הסוכות, קורס ללימוד הבדיקה

בהתקרב ימי חג הסוכות, רבים פונים למוקד העירוב להיעזר במכשיר המדידה הידוע [הבקבוק], כדי למדוד את גודל שטח הסוכה שלהם ע"פ הלכה, מחמת שיש הרבה דברים הבולטים מעל שטח הסוכה ופוסלים חלקים גדולים ממנה, עד כדי שפעמים רבות מגלים שלא נשאר שיעור סוכה כשר. יש מקומות שהשכן בנה גג חדש או הוציא מרפסת בקומה גבוהה, ולא שם לב שהוא מכסה ופוסל את סוכת השכן שלמטה בקומה ראשונה, וכן מצוי שהרכיבו מוגן על קיר הבניין והמנוע תופס שטח ד' טפחים ופוסל את המקום שמתחתיו. וכן יש מרובים המורכבים בקצה הגג, שבולטים ופוסלים את הסוכה. או ענפים של עץ שגדלו פתאום בשנה האחרונה, והגיעו מעל למקום הקבוע של הסוכה.

בשנה שעברה הגיעו עשרות פניות למוקד העירוב, ורובם קיבלו מענה, והגיע לסוכתם בודק שמדד והכריע על כשרות הסוכה וגודלה. אבל עקב העומס הרב, היו גם כאלה שלא הספיק הבודק להגיע אליהם. וגם לאחר הוספת שני בודקים, עדיין לא היתה אפשרות לתת מענה לכולם. לכן לאחר הפקת לקחים, אנו פותחים כבר בימים אלו את ההרשמה לבדיקת הסוכות, והזריז נשכר. הבדיקות יתבצעו בעז"ה לאחר ראש השנה, ויש צורך בפתיחת גג הסוכה. ניתן להירשם בטל' של המוקד 054-84-833-20.

בנוסף לכך ייערך בעז"ה קורס אחד בבני ברק, ללימוד צורת הבדיקה במכשיר. לאחר שראינו את התועלת הגדולה שרכשו המשתתפים בקורס שנערך בירושלים, שפעלו על פי ההוראות והתאמו בצורה הנכונה, למדו למדוד את מקום הלחיים תחת החוט, וציינו את ההקלה הגדולה שהיתה להם בנושא הזה, שתמיד סמכו רק על מה שהפועל בדק בשעת ההתקנה, ונהירו לשמור על המיקום של הלחי כפי שהיה, כעת הם יכולים בכל עת לגשת ולראות בעצמם שדבר לא השתנה, לתקן אם צריך להזיז שיהיה מהודר כהלכה. אנו מקיים שגם בקורס זה תהיה תועלת גדולה.

קורס זה פתוח גם לשאינם עוסקים בבדיקת עירובים, אבל יש לציין שצריך לכך קצת חוש טכני, ומיועד למי שחושב שיהיה לו תועלת מידעית הבדיקה, ולא לסקרנות בלבד.

קורס לימוד המדידה ב"בקבוק", יתקיים בעז"ה בבני ברק
 ביום א' י"ט אלול בשעה 8:00 בערב
 בביהמ"ד ויוניץ רח' מהרש"ל, מתחת כולל "חזון איש" ב"ב
 * * *
 בס"ד יתקיים שיעור מיוחד ללימוד והמחשת דיני תהום שבת,
 עם הדגמה בחישוב התהום במפות
 השיעור יתקיים ביום ראשון י"ב באלול בשעה 7:30
 בביהמ"ד ויוניץ רח' מהרש"ל, מתחת כולל "חזון איש" ב"ב
 * * *
 שיעור בעניני עשיית העירובים במונינו בליווי תמונות
 יתקיים בעז"ה בבישוב "מיצד" ביום שני בערב בשעה 8:30

בעקבות דרישת השוכרים, שאל הרב של הישוב את מוקד העירוב, מה החרון בעירוב שלו, הרי לפני שנה הוא השקיע לתקן את העירוב מכל הבעיות שהתגלו בו, והוא רוצה שענף הפרנסה של התושבים לא יפגע. ואכן במוקד היה את המידע הזה שעשו תיקונים בעירוב, אלא שהם נעשו בצורה שאינה מקובלת בכשרות, ואת אומרת שלפי פסיקת ההלכה המקובלת, לא מכשירם במצב כזה. אמנם הרב טען שהמידע אינו נכון, והעירוב שלהם הוא מצוין, והציע שנבוא לראות אותו. במקרה כזה המוקד היה חייב לבוא ולהראות לרב, שאיננו מוסרים מידע לא נכון ח"ו, ואם היתה טעות מתקנים אותה. ולכן מיד בתוך שבוע, נסע אחד הבודקים במיוחד לישוב הרחוק, על מנת לתת פירוט מדויק, על מה מסתמכים במסירת המידע הכשרותי של המוקד.

הרב הקדיש מזמנו לעבור יחד עם הבודק על כל היקף העירוב. יש לציין שאנשים בטוחים שהישוב הזה מוקף גדר, וכך נראה בכניסה לישוב שיש שער עם בידוק בטחוני ומחסום, אבל כבר שנים רבות שבשני צדדים אחרים של הישוב אין גדר כלל, ושם כמובן היו בעיות.

העמדת חביות תחת כבלי החשמל, ופירצות ביניהם

והנה באותו ישוב לא עשו עמודי עירוב [מחוטר תקציב], אלא השתמשו בכבלי חשמל שעוברים באזור במרחק ניכר מהישוב. הרב המומחה לעירובין שהיה בשנה הקודמת, לימד אותם שצריך לשים חביות מתחת כבלי החשמל [שלפני כן גם זה לא היה], ולא הסתפק בחביות אחת שתשמש לשני הכיוונים, משום שכבלי החשמל הרגילים אינם מגיעים עד העמוד ממש, אלא מחוברים ליתדות עם מבודדי מתח (כעין צלחות קטנות), והחבית צריכה להיות לפני העמוד כדי שתהיה מתחת הכבל, וממילא אותה חבית לא יכולה להיות גם מתחת הכבל האחר היוצא מהצד השני של העמוד. לכן צריך שתי חביות. [המקרים ששייך להשתמש בחבית אחת לכל עמוד,

חביות פלסטיק שהוצבו תחת כבלי החשמל וחסר מעליהם לסימית התייצב

כאשר מסתמכים על קו המתח העליון, או על כבל הארקה שנמצא בצד, באופן שהם ללא מבודדים, והם ממשויכים ברצף אחד, או שייך שחבית אחת תהיה חציה תחת כבל שבצד א', וחציה השני תחת כבל שבצד ב'. ויש בזה עוד כמה תנאים ואכמ"ל].

הבודק בחן את החביות, ושאל את הרב שלכאורה יש כאן פירצה בין החביות, שלפירצה הזו אין היתר של צורת הפתח, משום שאם נסתכל על עמוד כזה, שיש חבית מצד ימין שמשמשת צורת הפתח ממנה והלאה לעמוד שממשיך לימין, ובצד שמאל יש חבית שמשמשת צורת הפתח ממנה ולשמאל, הרי בין שתי החביות האלו יש מטר או יותר, שאין בהם צורת פתח, כי כאמור הכבל לא מושיך מחבית לחבית, אלא מסתים לפני עמוד החשמל. יש ערים שבמקרה כזה עשו גדר שסותמת בין הלחיים והחביות, אבל כאן לא היתה גדר, והעמוד עצמו חלול, ואין לבדו בין הרגלים, א"כ זו פירצה האוסרת. [באופנים שהחביות אינן זה כנגד זה, הרי זו פירצה בקרן זווית שאוסרת לכו"ע. וגם באופן שהחביות זה כנגד זה, נחלקו הפוסקים האם מועיל עומד מרובה בין שתי צורות הפתח, והמשגיב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) מכריע להחמיר בהן]. הרב הבין את הבעיה, ואמר שבאמת היו מקומות שהורו לו לקשור חוט קטן מחבית לחבית, ואז נעשית צורת פתח קטנה משתי החביות והחוט, שהיא מושלימה בין שתי הצדדים של כבלי החשמל. הרב לקח את הבודק להראות על מקום אחד שהיה חוט, אבל הוא אמר שלא בכל המקומות יש חוט, והוא אינו יודע מה החשבון, מתי כן ומתי לא, אלא עושה כפי שהורו לו.

הבודק הגיע עם הרב למקום אחד שהיה חוט קשור לגג החבית, והחוט היה רפוי ושוקע מאוד. הבודק מתח את החוט וקשר אותו בסיבוב, כדי שמה שאפשר לתקן בקלות יתוקן, אולי זה יועיל במשהו. והרב שראה אותו מתקן, שיבח את הבודק ואמר לו "איך המלאכה נקראת אלא על שם גומרה", אך לבודק לא היה נראה שזה נקרא "גומרה", כי יש עוד הרבה בעיות אחרות.

אבל גם זה עדיין לא מספיק בשביל לסמוך ע"ז נושא הלכתי, בעל משקל רב, של איסור חילול שבת למאות תושבים, כיון שהחביות אינן סמוכות לשום דבר ואין להם מיקום מסומן ומדויק, ואם יארע שמישהו בכל זאת יזיז את החבית, או שרכב יתקע בה, או שחברת החשמל תעשה איזה עבודה, לא יהיה לבודק שום סימן לשים לב שהחבית איננה תחת הכבל. וגם אם הוא יראה שינוי במקום של החבית, אין לו את המכשיר לבדוק את המצב שלה. ומי יודע כמה הוא מודע למשקל ההלכתי שלה, שבשינוי של עשרים סנטימטר יכול העירוב להיפסל לגמרי!